
Titulus XX.

De præparatione altaris et ornamentorum ejus.

DE ALTARI.

Rub. *Altare, in quo sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, et ab Episcopo, sive ab Abbate facultatem a Sede Apostolica habente consecratum, vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo, vel Abbate, ut supra, consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut Hostiam et majorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur etc. (num. 179).*

---

176. Altare debet esse lapideum, constare autem potest ex quacumque specie lapidea, sive marmorea sive non marmorea, sive unius sive mixti coloris, sive lapis ordinarius sit sive pretiosus, dummodo sit verus lapis (1).

Altare distinguitur in summum seu majus et minus, in privilegiatum et non privilegiatum, et in fixum et portatile.

Altare dicitur fixum et portatile duplici modo : 1° fixum est, cujus structura parieti, columnæ aut pavimento immobiliter adhæret, sive ejus mensa sit altare fixum stricte dictum, sive ad modum altaris fixi, quod potest esse ex muro confectum cum ara lapidea, quæ portatilis vocatur (2). Convenit, ut in ecclesia etiam solummodo benedicta, unum saltem altare hoc modo confectum erigatur; et convenit

(1) Pasqualigus quæst. 668, n. 7. S. R. C. 29 Apr. 1887, n. 5982, II.

(2) S. R. C. 31 Aug. 1867, n. 5386, I.

quidem, ut ipsum sit altare principale (1). Item pro altari privilegiato *Sanctitas Sua edixit et declaravit sufficere, ad constituendam qualitatem altaris fixi, ut in medio altaris stabilis et inamovibilis, licet non consecrati, lapis consecratus etiam amovibilis ponatur* (2).

Portatile autem seu mobile est, cujus mensæ ex ligno confectæ, ara lapidea et portatilis imponitur (3). Tale etiam est, quod ad tempus in aliquo ecclesiæ loco erigitur occasione mensis Maji aut alicujus solemnitatis, et peracta solemnitate removetur : quale altare Ordinarii arbitrio permittitur, dummodo ejus basis in circuitu et ab omni parte ita obstruatur, ut altaris portatilis imaginem præ se non ferat, caveatur ne defuncti sepulchro immineat, et absit periculum cujuscumque irreverentiæ (4).

2° Altare dicitur fixum et portatile altero modo, de quo in sequentibus tantum agitur, scilicet : altare fixum est lapis, altaris superficiem tegens, qui lapideæ structuræ inferiori conjungitur, et cum ea unum totum efficit, sive inferior hæc structura omni ex parte obstruatur, sive tabula lapidea ab anteriori v. g. parte columnis, quæ stipitis locum habent, innitatur, modo ipsa tabula lapidea omni ex parte stipiti adhæreat (5) : stipes lateritius esse potest; ut autem altare consecrandum sit lapideum, oportet, ut etiam in ejus stipite saltem latera seu columellæ, quibus mensa sustentatur, sint ex lapide (6).

Portatile autem seu ara lapidea est simplex lapis consecratus, qui absque nexu, mensæ altaris ex ligno aliave materia confectæ inseritur.

Not. altare portatile, et etiam tabulam superiorem altaris

(1) Idem, decretum.

(2) Declaratio S. C. Indulg. 26 Mart. 1867, in Actis S. Sedis vol. III, fol. 99. Item 27 Sept. 1843 et 20 Mart. 1846, apud Prinzivalli n. 558 et 574.

(3) S. R. C. 31 Aug. 1867, n. cit.

(4) S. R. C. 3 Dec. 1661, n. 1993-2140; 23 Maji 1778, n. 4239-4388; 11 Sept. 1847, n. 4941-5102, 7.

(5) S. R. C. 20 Dec. 1864, n. 5338.

(6) S. R. C. 7 Aug. 1875, n. 5621, II; Martinucci lib. VII, c. XVIII, n. 2.

fixi debere constare ex uno et integro lapide, et non pluribus lapidibus ad formam unius unitis, et quidem, ut videtur dicendum, de validitate consecrationis (1). Si tamen lapis etiam enormiter fractus fuerit, et postea firmiter cæmentatus, valide consecrari potest (2). Si lapis altaris fixi debite consecratus, non sit tantæ longitudinis, ut integram mensæ superficiem tegat, alii lapides vel tabulæ ab utroque latere adjungi possunt.

Altare fixum et portatile differunt 1° in magnitudine : lapis enim altaris fixi ordinarie totam superficiem tegit; portatilis autem lapis, licet æque magnus esse possit (3), sufficiens tamen est, modo hostiam et majorem partem calicis capiat. 2° In conjunctione cum mensa altaris : lapis altaris fixi structuræ inferiori cæmento jungitur, et adhæret; portatilis autem conjungi non debet, sed de loco in locum transferri, ac modo in uno, modo in alio altari servire potest. 3° In positione reliquiarum, quæ pro altari portatili reconducendæ sunt in sepulchro intra lapidem effosso, et claudendæ cum parvo operculo ex lapide etiam confecto (4). Ita ut sepulchrum altaris portatilis non sit claudendum calce, cera sigillari, neque alia materia, licet etiam sigillo episcopali munita, sed operculo lapideo; pro fixo autem collocari possunt vel in medio tabulæ altaris a parte superiori, vel in stipite infra tabulam seu mensam altaris, scilicet a parte anteriori aut posteriori, vel in medio summitatis stipitis (5). 4° In unctionibus, quæ tantum fiunt in superficie altaris portatilis; in fixo autem altari alia præterea adhibetur unctio, qua lapis in angulis jungitur cum inferiori stipite, atque hoc nexu non solus lapis, sed integrum altare consecratum censetur : ita ut, licet lapis tantæ extensionis foret, ut mensam altaris æquaret, si tamen numquam conjunctus et unicus fuisset cum

(1) S. R. C. 17 Jun. 1843, n. 4820-4966.

(2) S. R. C. 20 Mart. 1839, n. 5437.

(3) Quarti p. 1, tit. 20, dub. 5.

(4) S. R. C. 31 Aug. 1867, n. 5386, II. 15 Dec. 1882, n. 5863, I et 28 Julii 1883, n. 5884, I.

(5) Pontific. de consec. altaris.

inferiori structura, et per sacram unctionem quodammodo in angulis colligatus; haberet tantum rationem altaris portatilis et non fixi (1).

Not. 1° In ecclesia tantummodo benedicta altare posse consecrari, priusquam ipsa ecclesia consecratur (2). 2° Altare majus pro ecclesia consecranda omnino debere esse fixum, et cum ecclesia consecrandum (3). Si autem ecclesia nova indigeat consecratione, et altare majus debite consecratum sit; aliquid ex minoribus altaribus una cum ecclesia consecrari potest (4). Præter illum autem casum altaria portatilia generaliter esse permissa juxta rubricas hujus tituli, etiam non obstante constitutione synodali, dummodo altare ligneum cum sacro lapide, parieti colligatum, amovibile non sit, et altaris portatilis imaginem non præ se ferat (5). 3° Basim altaris fixi ab omni parte obstruendam esse, non quidem ut sit omnino plena et nihil vacuum sub altare remaneat, sed ita ut nulla foramina aut fenestellæ ad aliquid conservandum habeantur (6) : quamvis tamen in medio aliquid spatium vacuum relinqui possit, sub quo reconducuntur capsæ sacrarum reliquiarum ita dispositæ, ut fidelium oculis diebus saltem solemnioribus appareant (7). 4° Altare seu aram lapideam portatilem in medio mensæ esse ponendam, non nimis ab anteriori parte removendam, et aliquantulum elevandam, ut ejus limites facile dignosci possint, et ne detur periculum consecrandi extra eandem. Item aram lapideam in altari, in quo consecrantur hostiæ pro communione, tam amplam esse debere, ut etiam pyxidem capiat.

177. Quando altare perdit consecrationem?

(1) Gardellini in dec. 4412-4562.

(2) S. R. C. 12 Sept. 1857, n. 5251, 16.

(3) S. R. C. 19 Sept. 1665, n. 2196-2343, 2; 12 Aug. 1854, n. 5204; 3 Mart. 1866, n. 5358.

(4) S. R. C. 31 Aug. 1872, n. 5508, I.

(5) S. R. C. 10 Nov. 1612, n. 316-463; 3 Dec. 1661, n. 1993-2140; *Nouvelle Revue théol.* 1879, fol. 259-267.

(6) S. R. C. 28 Sept. 1872, n. 5525.

(7) S. R. C. 20 Dec. 1864, n. 5338.

R. 1° Tam fixum quam portatile perdit consecrationem per fracturam enormem seu notabilem (1). Fractura censetur enormis : 1° si tabula fuerit in duas vel plures notabiles partes divisa, ita ut continuationem, integritatem et substantialem unitatem amittat; etiamsi tenui tantum scissura laboret, quæ per medium integrum lapidem decurrit (2) : et 2° si per fractionem divisa sit aliqua ex illis partibus, in quibus peculiare unctiones fuerunt adhibitæ, subtiles candelæ accensæ, thus crematum, seu si pars fracta contineat unam ex lateribus crucibus, ab episcopo in altaris consecratione specialiter benedictis (3).

Sicut altare perdit consecrationem per fracturam, sic etiam per abrasionem serra, ascia aliisve instrumentis factam, prout ecclesia juxta plures eam amittit, quando omnis crusta simul absumitur, quamvis parietes non corruant (4).

Altare tamen non perdit consecrationem per modicam fracturam in uno aut altero cornu; neque si aliqui tantum lapides structuræ inferioris ab altari fixo dimoveantur, modo ipsum altare moraliter integrum maneat. In casu levis fracturæ partes avulsæ tanquam inutiles removendæ sunt.

2° Tam fixum quam portatile amittit consecrationem, si remotæ sint reliquiæ; si sepulchrum apertum fuerit, licet iterum clausum; si fractum sit sepulchrum vel ejus operculum seu parvus ille lapis qui claudit repositorium reliquiarum, aut etiam solummodo si hoc operculum amotum fuerit (5). Tale igitur altare, cujus sepulchrum eo modo est violatum,

(1) Lib. III Decretal. tit. 40, c. III *Quod in*; S. R. C. 3 Mart. 1821, n. 4427-4577.

(2) S. R. C. 31 Aug. 1867, n. 5386, III. 23 Junii 1879, n. 5786.

(3) S. R. C. 6 Oct. 1837, n. 4680-4828; Gardellini in dec. 4427-4577.

(4) Quarti p. 3, tit. X, n. 2, dub. 7; Conferentiæ eccl. Mechlinien. 1878 de Lit. q. VI.

(5) S. R. C. 23 Mart. 1686, n. 2955-3104; 23 Maji 1835, n. 4590-4739; 7 Dec. 1844, n. 4844-4990 et 4851-4997; 23 Maji 1846, n. 4891-5037, 1; 3 Jul. 1846, n. 4897-5043; 23 Sept. 1848, n. 5162; 14 Mart. 1861, n. 5313; 31 Aug. 1867, n. 5386, V; 25 Sept. 1875, n. 5639; Lib. III. Decretal. tit. 40, c. I. *Ad hæc*.

iterum consecrari debet, antequam in eo celebretur, nisi Sedes Apostolica indulgeat, ut vel sola reliquiarum repositione reconcilietur, vel super eodem celebretur, donec novæ apponantur Sanctorum reliquiæ (1).

Si sepulchrum sit integrum, et obseratæ sacræ reliquiæ, sed deletum sigillum episcopale super sepulchrum cera hispanica impressum; tunc juxta decretum 23 Maji 1846 (2) altare portatile nova indiget consecratione, quia non constat de reliquiarum identitate et authenticitate : sed juxta decretum 11 Martii 1837 (3) in tali altari celebrari potest, dummodo lapis consecratus seu altare portatile sit integrum; et juxta posterius decretum 23 Sept. 1848 (4) altare portatile, cujus fractum est sigillum, vel cujus non existit sigillum, quod reliquiis in sepulchro inclusis apponitur, non amittit consecrationem, nisi fractum sit sepulchrum, vel ejus operculum, aut si hoc amotum fuerit. Ad intelligenda hæc decreta, quæ contraria videntur, considerandum est sigillum episcopale non esse quid essenziale consecrationis altaris portatilis, uti etiam patet ex pontificali, in quo de altaris portatilis consecratione neque mentio fit sigilli episcopalis sepulchro apponendi : ita ut sigillum tantummodo ut signum seu testimonium authenticitatis reliquiarum factæque consecrationis altaris considerari debeat. Proinde altare portatile cujus sigillum super sepulchrum hispanica cera impressum non existit, seu deletum est, consecrationem non amittit, nisi fractum sit sepulchrum vel ejus operculum seu parvus ille lapis, qui claudit repositorium reliquiarum, aut etiam solummodo si hoc operculum amotum fuerit; neque nova indiget consecratione, modo ex continuo usu vel aliter certo constet, altare debite esse consecratum (5). Si autem sigillum episcopale deletum sit, et ex continuo usu vel aliter certo non

(1) S. R. C. 1 Maji 1668, n. 3255-3404; 27 Feb. 1847, n. 4928-5081; 23 Sept. 1848, n. 5162, 3.

(2) N. 4891-5037, 2.

(3) N. 4656-4805, 2 et 3.

(4) N. 5162, 1 et 2.

(5) S. R. C. 31 Aug. 1867, n. 5386, IV.

constet, altare debite esse consecratum, ut si altare extra usum fuerit, a laicis servatum, etc., nova indiget consecratione, licet etiam sacræ reliquiæ obseratæ inveniantur, juxta decretum citatum 23 Maji 1846, quia non constat de reliquiarum identitate et authenticitate, nec consequenter de altaris consecratione.

3° Altare fixum, non autem portatile, perdit consecrationem per amotionem lapidis seu mensæ superioris a sua basi (1), nisi integrum altare sine amotione ab inferiori structura alio transferatur (2). Idem dicendum erit, si abscissa fuerit aliqua ex partibus in angulis, in quibus chrismatis unctiones factæ sunt ad conjungendam tabulam cum stipite : si enim per amotionem lapidis a stipite altare fixum fiat execratum, quia conjunctio tabulæ et stipitis, quæ per unctionem facta est, dividitur; sic etiam dicendum est, perdi consecrationem per abscissionem partis, in qua aliqua ex his unctionibus facta est, quia eadem conjunctio frangitur.

Not. altare fixum non posse destrui sine permissione Episcopi (3).

4° Altare fixum, non autem portatile, profanatur, dum ecclesia polluitur, quia est pars ecclesiæ, non tamen dum ecclesia simpliciter amittit consecrationem per destructionem parietum, quia destructio tantum afficit objectum destructum (4).

5° Altare etsi consecrationem non perdat, profanatum tamen censetur, et in eo celebrari nequit, dum defuncti cadaver sub eo est sepultum, donec alio transferatur (5); nisi

(1) Lib. III. Decretal. tit. 40, c. I *Ad hæc*, et c. III. *Quod in dubiis*; S. R. C. 15 Maji 1818, n. 4412-4562; 23 Maji 1835, n. 4603-4752, 1; 20 Martii 1869, n. 5427, Neapolitana, 23 Febr. 1884, XI.

(2) Gardellini in dec. 4412-4562; Quarti p. 1, tit. 20, dub. 5; De Angelis, Prælect. juris can. lib. III, tit. 40, n. 5.

(3) Lucius Ferr. altare n. 37; Quarti p. 1, tit. 20, dub. 2.

(4) Lucius Ferr. altare n. 31.

(5) S. R. C. 11 Jun. 1629, n. 671-818; 13 Febr. 1666, n. 2699-2363, 7; 7 Jul. 1766, n. 4183-4332; 28 Sept. 1872, n. 5526; 2 Ap. 1875, n. 5592; s. Alph. de Ligorio lib. 6, n. 369.

tamen altare cadaveri non immineat, sed distantia trium cubitorum inter gradus altaris ipsumque cadaver intercedat, etsi sepulchri ornatus propius ad suppedaneum altaris extendatur (1); aut prope altare sit scala, per quam descensus fit in sepulchrum, quod tamen distat ab altari (2).

Celebrari similiter non licet in altari, si lectus desuper apponatur, et in eo dormiatur (3). Censet tamen Quarti (4) id jure communi per se loquendo non prohiberi, sed nihilominus non esse faciendum ob majorem decentiam et reverentiam sacrificii, et si tamen fiat, lectum esse ponendum, ne altari directe correspondeat, sed ad latus, quanto distantius fieri potest.

Item celebrari non licet in altari, in quo ea die celebravit Episcopus proprius in sua diœcesi, nisi cum ejusdem Episcopi licentia saltem tacita (5).

Not. altare privilegiatum non eodem modo amittere privilegium sicut altare suam consecrationem : perdita enim consecratione altaris sive fixi sive portatilis, alius lapis consecratus imponi potest, quin privilegium altaris privilegiati deperdatur; quinimo altare destructum, et iterum in eadem ecclesia et sub eodem titulo constructum, privilegium retinet (6).

178. Not. reliquias, quæ altari includuntur, 1° martyrum esse debere (7), et solum permitti, ut cum his confessorum reliquiæ uniantur, illorum præsertim, in quorum honorem ecclesia vel altare dedicatur; 2° partem aliquam corporis reponendam esse, non autem vestes, aut quid aliud hujusmodi;

(1) S. R. C. 9 Sept. 1844, n. 4831-4977; 23 Maji 1846, n. 4900-5046; 27 Ap. 1877, n. 5689.

(2) S. R. C. 13 Sept. 1710, n. 3682-3831.

(3) S. R. C. 11 Maji 1641, n. 1178-1325; 12 Sept. 1840, n. 4748-4895.

(4) P. 3, tit. 10, n. 1, sect. III, dub. 4, diff. 1.

(5) Gavantus p. 1, tit. 20, f; Bauldry p. 3, tit. 15, n. 14; Bissus c. n. 227.

(6) S. C. Indulg. apud Prinzivalli. n. 52; 24 Ap. 1843, n. 548; 20 Mart. 1846, n. 574, *Analecta juris Pontif.* 8 sér. fol. 2124, § 19.

(7) S. R. C. 6 Oct. 1837, n. 4680-4828.

3° plurium sanctorum reliquias ponendas esse, ut verba celebrantis *Quorum Reliquiæ hic sunt*, verificentur (1).

DE MAPPIS ET ANTIPENDIO ALTARIS.

Rub. *Altare operiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis, ab Episcopo, vel alio habente potestatem, benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus vel una duplicata. Pallio quoque ornetur coloris, quoad fieri potest, diei festo vel officio convenientis.*

179. Juxta has Rubricas et de defect. tit. X, n. 1, tres requiruntur mappæ; disputatur autem, sub qua obligatione requirantur: communis sententia (2) docet ex rigore præcepti, et ad vitandum peccatum mortale, sufficere duas præter corporale, vel unam duplicatam. Item juxta plures in necessitate cum una tantum mappa licite celebrari potest, ut ad dandum viaticum, aut ut populus audiat missam in die festo (3).

Not. chrismale seu pannum lineum ceratum, qui juxta pontificale (4) infra mappas super altare ponitur, pro mappa numerari non posse; tum quia in pontificali a tobaleis distinguitur, tum quia non habet qualitates mapparum, quæ debent esse mundæ et dealbatæ.

Mappæ debent esse 1° ex lino vel cannabe, ut dictum est n. 167. 2° Benedictæ, n. 168. 3° Superior ita longa, ut ab utraque parte altaris ad terram pertingat, nisi altare per

(1) S. R. C. 13 Ap. 1867, n. 5379; Gardellini in dec. 4593-4742.

(2) Quarti p. 1, tit. 20, dub. 8.

(3) Vid. Quarti loco cit.; s. Alph. de Ligorio l. 6, n. 375; Collet *Traité des ss. myst.* ch. 8, n. 10.

(4) De altaris consecratione.

modum tumbæ confectum sit, et antipendio non ornetur: quo casu sufficit, ut mensam altaris tegat. Duæ aliæ breviores esse possunt, modo sacrum lapidem cooperiant. 4° Debent esse dealbatæ et mundæ, n. 167.

Not. mappas, ut ab omni pulvere, cera, aliisve sordibus mundæ conserventur, finitis missis, purissima scopula ad eum usum destinata prius purgandas esse, et deinde tela viridi aut aliis stragulis contendas esse: quæ tamen stragulæ infra missam aliasve functiones sacras in altari numquam relinquendæ sunt, sed post accensos cereos omnino removendæ, quia juxta Rub. huj. tit. in fine, super altare nihil omnino poni potest, quod ad missæ sacrificium vel ipsius altaris ornatum non pertinet.

Quando, exposito ss. Sacramento, candelabra extra missam supra mensam altaris ponuntur, convenit mappas cooperiri alia mappa alba et munda, ut ipsæ mappæ a maculis præserventur.

180. Antipendium seu pallium requiritur, ut anterior pars altaris decenter ornetur, nisi altare auro vel lapide pretioso ornatum, aut per modum tumbæ confectum sit. Debet esse coloris convenientis, ut dictum est n. 148. Non benedicatur n. 168. Ejus materiam vide n. 167, et quando mutandum n. 154.

DE CRUCE ALTARIS.

Rub. *Super Altare collocetur Crux in medio, et candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc et inde in utroque ejus latere.*

181. I. Crux super altare collocatur, ut ab ejus aspectu sacerdoti celebranti et populo assistenti passio Christi in memoriam revocetur, cujus passionis hoc sacrificium viva est imago et realis repræsentatio, mortem cruentam Salvatoris nostri incruente exprimens, tanquam idem sacrificium,

quod in cruce oblatum est, quamvis diverso modo offeratur (1).

II. Crucem sub veniali requiri in altari, in quo celebratur, communis est opinio (2), nisi 1° habeatur necessitas; 2° nisi in altari adsit magna statua ss. Crucifixi, quæ sufficiens est (3). Et idem dicendum est de cruce depicta in majori tabula altaris, dummodo Crucifixus primum locum obtineat præ cæteris omnibus quæ in eadem tabula exprimentur (4). 3° Exposito ss. Sacramento infra missam, quælibet ecclesia relinquitur in sua praxi: ita ut si habeatur consuetudo crucem non apponendi, apponi non debeat (5); et si consuetudo habeatur, crux apponenda sit (6). Ea autem cautela servanda est, ut crux numquam impediatur aspectum ss. Sacramenti expositi; ita ut ss. Sacramentum semper sit in altiori et eminentiori loco, quam crux ipsa, saltem si fieri possit (7).

III. Crux non potest esse ita tenuis et exigua, ut ipsius sacerdotis et populi assistentis oculos pene effugiat; sed debet esse adeo magna, ut celebrans et populus eandem commode aspicere possint (8).

Convenit ut sit ex eodem metallo seu materia, ex qua sunt candelabra, et opere præalta, ita ut pes crucis æquet altitudinem vicinorum candelabrorum, et tota crux ipsa candelabris superemineat (9).

An nuda crux sufficiat, an requiratur cum imagine crucifixi, disputatur: nuda quidem sufficit, ut impleantur dispo-

(1) Bona rer. lit. l. 1, c. 25, n. 8.

(2) Bened. XIV, de sac. m. s. 2, § 101; Merati p. 1, tit. 20, n. 8; Cavalieri t. 4, dec. 285, n. 1, 2, 3.

(3) S. R. C. 16 Jun. 1663, n. 2084-2231.

(4) Bened. XIV, constit. *Acceptimus* 16 Jul. 1746; Quarti p. 1, tit. 20, dub. 10; Cavalieri loco cit. n. 6 et 7.

(5) S. R. C. 2 Sept. 1741, n. 3970-4119, 5; Bened. XIV, in cit. constit.; Cavalieri t. 4, dec. 287 et 288.

(6) S. R. C. 14 Maji 1707, n. 3624-3773.

(7) Cavalieri tom. 4, dec. 288, n. IV.

(8) Bened. XIV, in cit. constit.

(9) Cærem. Ep. lib. 1, c. 12, n. 11; Gavantus p. 1, tit. 20, u.

sita per rubricas generales hujus tit. (1); cum autem rubricæ in ritu celeb. m. tit. II, n. 2, et cæremoniale Ep. imaginem Crucifixi nominent, atque appositio crucis cum imagine Crucifixi communi Ecclesiæ consuetudini consentanea sit; certo convenit, ut crux cum imagine Crucifixi apponatur, hancque ideo sententiam probandam nemo sapiens dubitabit (2).

IV. Crux poni debet in medio altaris inter candelabra, quia est principale objectum altaris, et ad eandem oculorum elevationes, inclinationes, omnesque reverentiæ dirigendæ sunt.

In medio igitur altaris seu in loco crucis statua vel imago B. M. V. aut alterius sancti collocari nequit, quia rubricæ præscribunt crucem ibi collocandam saltem pro tempore missæ; et præterea debitus etiam inverteretur ordo, cum statua in principali altaris loco posita, principale quoque altaris objectum videretur, ac reverentiæ, inclinationes et oculorum elevationes ad eandem potius dirigi censerentur, quam ad crucem, quæ exigua, ut fieri solet, in loco inferiori ante imaginem, vel superiori post eam apponitur (3).

Quid autem faciendum in altari, ubi erigitur tabernaculum ss. Sacramenti, quod in medio altaris positum esse debet, ut dicetur tom. 3, n. 180. Parva enim crux, collocata super tabernaculum non sufficit (4). Crucem in medio candelabrorum ante tabernaculum apponi posse, supponere videntur decreta citata: cum autem crux hoc loco posita impedire possit, quominus ostium tabernaculi aperiatur, et pyxis aut ostensorium extrahatur; ibidem ante tabernaculum opportune collocari vix potest. Quum vero decreta solummodo declarent, parvam crucem super tabernaculo infra missam positam non sufficere, et nullibi, prohibeant crucem majorem super tabernaculo; nihil obstat, quatenus ibidem ponatur crux major, satis visibilis populo et celebranti, vel in sum-

(1) S. R. C. 20 Dec. 1659, n. 1871-2018, 1.

(2) Ita Bened. XIV, cit. const., Cavalieri t. 4, dec. 285, V.

(3) S. R. C. 17 Sept. 1822, n. 4440-4590, 8, dec. gen.

(4) S. R. C. 16 Jun. 1663, n. 2084-2231, 1; 17 Sept. 1822, n. 4440-4590, 8; Bened. XIV, loco cit.

mitate ejus vel potius magis a parte anteriori, ut celebrans eandem commode aspicere valeat.

Quod si ob aliquam causam accidentalem crux posita inter candelabra removenda sit; alia tempore missæ in loco inferiori et apto apponenda est, sed visibilis tam populo quam celebranti.

V. Etsi rubricæ et decreta, quæ crucem in altari exigunt, disponant de tempore missæ; convenit tamen ut crux permanentem collocetur saltem in altari majori, cui in transitu juxta rubricas facienda est reverentia, quæ ad solum crucifixum dirigitur, nisi expositum sit ss. Sacramentum, quando extra missam crux amovenda est, saltem si commode fieri possit (1).

DE LUMINE.

182. Primis Ecclesiæ sæculis dum in antris et cryptis vel tempore noctis sacra fiebant, lumen necessitate naturali adhibebatur: quando officium divinum publice et clara luce celebrari inceptum est, hæc necessitas quidem desiit; Ecclesia tamen lumine uti perseveravit, in quibusdam quidem ad antiquitatis vestigium servandum, uti sunt cerei, qui in officio tenebrarum triduo sacro in triangulo accenduntur, non tamen in omnibus officiis ob hanc rationem, ut quidam volunt, sed ob alias rationes spirituales, scilicet ad lætitiæ et solemnitatem augendam, fidem et devotionem excitandam, item in signum et typum Christi, qui est lux illuminans omnem hominem, atque in reverentiam et honorem sacrorum mysteriorum (2).

183. Quale debet esse lumen?

R. 1° Ex cera (3), nisi aliud ex indulto apostolico permitta-

(1) Cavalieri t. 4, dec. 290, IV; Gardell. instr. Clem. § 30, n. 6.

(2) Vid. Micrologus cap. XI; Le Brun, *Traité prélim.* art. 5; Pouget *Inst. cath.* p. 3, sect. 2, c. 6, § 3.

(3) Rub. de defect. tit. X, n. 1, et S. R. C. 16 Sept. 1843, n. 4828-4975; 10 Dec. 1857, n. 5255.

tur (1). Hæc obligatio cereos in sacrificio missæ adhibendi, communiter dicitur esse gravis: ita ut sub mortali illicitum sit, lumine ex sebo aut oleo uti, quia talis usus est indecentissimus, et ab universali Ecclesiæ consuetudine alienus. Communiter tamen etiam dicitur, in necessitate licitum esse celebrare cum lumine ex sebo aut oleo, modo absit scandalum et celebrandi detur necessitas sufficiens ad excusandum a mortali v. g. ut detur viaticum moribundo, aut ut populus audiat sacrum de præcepto (2).

Not. 1° candelas non tantum in sacrificio missæ, sed etiam in expositione ss. Sacramenti, et generaliter omnes, quæ supra mensam altaris vel eidem quomodocumque imminentes adhibentur (3), item illas quæ benedicuntur in festo purificationis B. M. V. atque cereum paschalem, ex cera esse habere; alias tamen, quæ in diebus solemnibus extra altare accenduntur ad augendam solemnitatem, ex alia etiam materia decenter composita, esse posse (4). 2° Candelas metallicas vel ligneas, quarum extremitati parvi cerei affiguntur, sacræ liturgiæ non convenire. 3° Quum non una sit sententia circa interpretationem decreti a S. R. C. lati 9 Julii 1864 in una plurium diocesium super usu petrolei et oleorum quæ ex vegetabilibus habentur pro nutriendis lampadibus ecclesiarum; ita ut nonnulli putaverint posse petroleum adhiberi in ecclesiis proprio arbitrio et extra casum necessitatis, dummodo non adhibeatur ante ss. Eucharistiam vel ante imagines sacras: Sacram Rituum Congregationem interrogatam, rescripsisse et servari mandasse: *Minime adhiberi posse petroleum vel aliud oleum ex vegetabilibus ad illuminandam ecclesiam; sed in casu tantum necessitatis ex prudentia ordinariorum.* (5).

Resp. 2° Perinde est, an cerei sint ex cera alba, an ex

(1) S. R. C. 7 Sept. 1850, n. 5150.

(2) Quarti p. 1, tit. 20, dub. 11; s. Alph. de Ligorio lib. 6, n. 394, dub. 1.

(3) S. R. C. in dec. gen. 31 Mart. 1821, n. 4428-4578, 7.

(4) Vid. Gardellini instr. Clem. § 6, n. 2.

(5) S. R. C. 20 Martii 1869, n. 5431.